

**Olha Vysochan, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor**
*Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-650-8-20>

**ACCOUNTING IN EXTRA-BUDGETARY NON-PROFIT
ORGANIZATIONS WITHIN THE STRUCTURE
OF THE SOCIO-CULTURAL PARADIGM OF WAR**

**ОБЛІК У НЕБЮДЖЕТНИХ НЕПРИБУТКОВИХ
ОРГАНІЗАЦІЯХ У СТРУКТУРІ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ ВІЙНИ**

У контексті сучасних трансформацій глобального соціально-економічного простору небюджетні неприбуткові організації (далі – ННО) дедалі більше набувають значення як інституційні суб’єкти, здатні компенсувати обмеження ринкових механізмів у вирішенні проблем довгострокового характеру. Зростання кількості ННО, особливо в умовах воєнного стану та гуманітарної кризи, супроводжується збільшенням обсягів фінансування, розширенням спектра діяльності та ускладненням фінансових операцій, що, своєю чергою, вимагає системного підходу до організації облікових процесів в таких організаціях.

Війна як глибокий соціокультурний злам змінює не лише економічні пріоритети, а й саму логіку функціонування неприбуткових організацій, які опиняються на перетині гуманітарної місії та фінансової відповідальності. Такі зміни неможливо розглядати поза ширшим контекстом розуміння війни як соціального явища. У поясненні війни, на думку А. Уотерстон [1, с. 21], існують два взаємозалежні рівні. Перший пов’язаний з описом, інший – з причинно-наслідковим зв’язком. Описове пояснення розкриває загальні характеристики війни. Внутрішньою сутністю цих характеристик є комплекс причин війни, які можуть бути індивідуальними у кожному конкретному випадку.

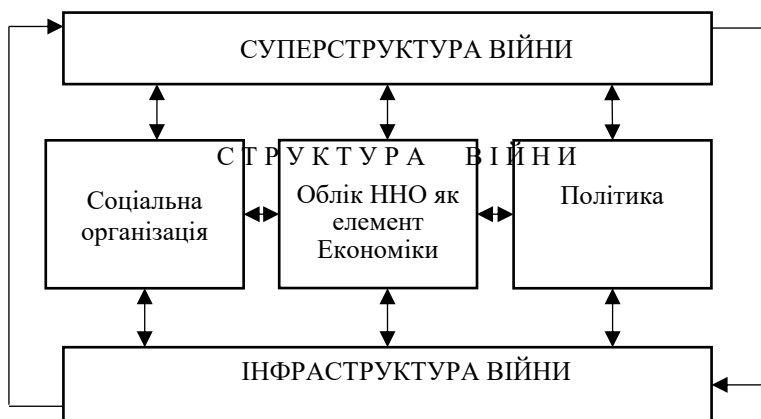
Війна як соціокультурний феномен розглядається Р. Б. Фегюсоном [2, с. 389-390] у триаспектній парадигмі (рис. 1):

1) інфраструктура війни – взаємодія з оточуючим середовищем, характеристики та зміна чисельності населення, технології та

методи праці із використанням цих технологій, які впливають на фізичне існування людей та їх зв'язок із природою;

2) структура війни – організоване соціальне життя, моделі міжособистісних зв'язків і груп, що включає соціальну організацію, економіку та політику. Економічна складова забезпечує взаємозв'язок між війною та обігом і розподілом товарів, робіт, послуг;

3) суперструктура війни – ментальні конструкти культури, її системи переконань та шаблонні емоційні налаштування.

Рис 1. Схематичне відображення феномену обліку в ННО у соціокультурній парадигмі війни

Джерело: розвиток соціокультурної парадигми війни, представлена Р.Б. Фергюсоном [2], з врахуванням феномену обліку в ННО (авторська пропозиція)

Облік в ННО, на наш погляд, має кросструктурний характер: будучи елементом системи економічних взаємозв'язків, він легітимізується соціумом та формується під впливом політичних чинників. Облік ННО в представленій парадигмі характеризується наявністю як внутрішніх (всередині економічного сегменту структури війни), так і зовнішніх (горизонтальних – «облік-соціальна організація» та «облік-політика»; вертикальних – «облік в структурі-інфраструктура» та «облік в структурі-суперструктура») зв'язків.

Такий підхід розширює функціонал бухгалтерського обліку, відходячи від традиційного його розуміння як системи, у якій

відбувається реєстрація з використанням методу подвійного запису та розкриття господарських операцій у фінансовій звітності суб'єкта для оцінки його діяльності, притягнення до відповідальності за виявлені порушення та планування майбутніх дій.

У плюралістичному демократично керованому суспільстві, як вважають Дж. Діллард та Е. Віннарі [3, с. 21], облік повинен враховувати потреби, інтереси та цінності багатьох груп, які входять до спільноти. Після ідентифікації груп та визнання їхніх потреб, облік повинен прагнути до забезпечення цих інформаційних потреб, таким чином набуваючи критично-діалогового характеру.

На наш погляд, варто виділити два концептуальних підходи до ведення обліку під час війни:

1) «мирний» облік – уряд прогнозує нетривалий період конфлікту, тож фундаментальних змін в організації та методиці ведення обліку, у порівнянні з мирним часом, не передбачається: витрати на трансформацію облікового процесу перевищують вигоди, отримані від модифікованої системи бухгалтерського обліку;

2) «воєнний» облік – збройний конфлікт ризикує перетворитися на масштабний і тривалий, тож облік потребує докорінних змін для врахування потреб воєнної економіки: вигоди, отримані від трансформованої системи бухгалтерського обліку перевищують витрати, пов'язані із адаптацією облікового процесу до вимог збройних сил та викликів війни.

В контексті війни бухгалтерський облік набуває багатовимірною значення, виходячи за межі технічної фіксації операцій і перетворюючись на інструмент соціального впливу та легітимації. Його функції змінюються залежно від тривалості конфлікту, політичного контексту та потреб громадянського суспільства, що вимагає адаптації знань і методів.

Література:

1. Waterston A. On War and Accountability. *Social Analysis*. 2008. Vol. 52 (2). Pp. 12–31. DOI: <https://doi.org/10.3167/sa.2008.520202>.

2. Ferguson R.B. A Paradigm for the Study of War and Society. In: *War and Society in the Ancient and Medieval Worlds: Asia, The Mediterranean, Europe, and Mesoamerica*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999. Pp. 389–437.

3. Dillard J., Vinnari E. Critical Dialogical Accountability: From Accounting-based Accountability to Accountability-based Accounting. *Critical Perspectives on Accounting*. 2019. Vol. 62. Pp. 16–38. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2018.10.003>.